

Inschatten risico's voorkomt jeugdgeweld

Corine de Ruiter e.a. – 03/06/04, 00:00

De vader van Murat D. zat in de gevangenis en zichzelf gebruikte drugs. Als die risico's vroegtijdig in kaart waren gebracht, had de moord op Hans van Wieren mogelijk voorkomen kunnen worden. In het buitenland bestaat al een systeem van risicotaxatie, op basis waarvan met succes ingegrepen wordt.

Murat D, 17 jaar, schiet vanaf korte afstand zijn leraar met een vuurwapen door het hoofd. De 18-jarige Goran M. brengt samen met twee vrienden de 16-jarige Maja Bradaric door wurging om het leven, waarna haar lichaam in brand wordt gestoken en wordt achtergelaten in een weiland. Vijf Rotterdamse jongens tussen 13 en 16 jaar bekennen de verkrachting van een 14-jarig meisje.

De afgelopen dertig jaar is het aantal geweldsdelicten gepleegd door minderjarigen (12 tot 17 jaar) sterk gestegen. Uit statistieken van het aantal gehoorde minderjarige en meerderjarige verdachten van geweldsmisdrijven, blijkt dat tussen het begin van de jaren tachtig en 1998 het aantal minderjarige verdachten van misdrijven tegen het leven is verdrievoudigd, voor mishandeling verviervoudigd en voor bedreiging met geweld verachtvoudigd. In totaal zijn in 1998 per 100000 mensen bijna 800 minderjarige verdachten gehoord (K. Wittebrood, 2000, Justitiële verkenningen).

We weten in welke situatie jeugdigen kunnen ontsporen. Een ongewenste zwangerschap en een jonge leeftijd van de moeder vergroten de kans op kindermishandeling. Kindermishandeling vormt op haar beurt weer een risico voor antisociaal gedrag bij het kind. Depressieve moeders hebben vaak weinig aandacht voor hun kind en dit vergroot de kans op antisociaal gedrag. De gezinnen waarin kinderen een grote kans lopen later te ontsporen, zijn meestal wel ergens bekend. Tijdens de zwangerschap vermoedt de verloskundige al ernstige problemen, de huisarts is op de hoogte of anders de politie, de verslavingszorg of de riagg.

Door de verkokerde zorg en het gebrek aan samenwerking en uitwisseling van gegevens is niemand verantwoordelijk, niemand 'aanwijsbaar' die toeziet of de noodzakelijke veranderingen in het gezin plaatsvinden. Het doel van de hulp lijkt evident: samen met de ouder(s) voor een goed opvoedingsklimaat zorgen. Dat ouders (leren) grenzen stellen, goed gedrag belonen, signalen van hun kind oppakken en daarop ingaan.

Er bestaat effectieve hulp. Moeders met een depressie na de zwangerschap leren op de signalen van hun baby te reageren, zodat er een goede band (hechting) ontstaat tussen moeder en kind. Een veilige hechting tussen moeder, vader en kind legt de basis voor het ontwikkelen van inlevingsvermogen en het geweten. Net zoals voorlezen helpt bij de ontwikkeling van de intellectuele vermogens van het kind.

Ook bij jeugdigen die al met het strafrecht in aanraking zijn gekomen, biedt het in kaart brengen van risicofactoren een mogelijkheid om, op grond van die inschatting, gericht in te grijpen. Criminaliteit bij de ouders voorspelt in sterke mate criminaliteit bij de kinderen. Maar op dit moment wordt nergens bijgehouden of volwassenen die in aanraking komen met justitie kinderen hebben. Als ze die hebben is niet duidelijk welke instantie wat zou moeten doen om het gezin bij te staan en te zorgen dat de

kinderen niet ontsporen. Dit is des te treuriger omdat het om een gemakkelijk te identificeren groep gaat met een aantoonbaar groot risico.

Er zijn nu instrumenten beschikbaar om risicofactoren bij jeugdigen in kaart te brengen. Andrew Turnell in Australië heeft een lijst van één bladzijde ontwikkeld, de 'Signs of Safety', waarmee de kinderbescherming de gevaren voor het kind in het gezin in kaart brengt. Tegelijkertijd worden de positieve punten in het gezin gesignaleerd om zo een weloverwogen inschatting te maken van het herhalingsrisico van kindermishandeling.

Uit informatie uit de media blijkt dat bij Murat D. een aantal risicofactoren speelden: een vader die voor een ernstig geweldsmisdrijf gevangen zat, fors middelenmisbruik en weinig toezicht vanuit thuis. Uiteraard plegen niet alle jeugdigen met vergelijkbare risicofactoren zo'n ernstig geweldsmisdrijf. Wel lopen ze een aanzienlijk grotere kans dan andere kinderen om op een of andere manier met serieuze problemen te worden geconfronteerd in hun verdere leven. Als deze risico's rond Murat D. tijdig in kaart waren gebracht en waren gevolgd door actie om hem en zijn ouders te helpen, was wellicht een ramp voorkómen.

De methodiek van risicotaxatie en op deze risicofactoren gerichte interventies wordt in een aantal landen al succesvol toegepast. In de Canadese stad Toronto bestaat een centraal punt voor aanmelding van kinderen tussen 6 en 12 jaar met ernstige gedragsproblemen, zoals stelen, gewelddadig gedrag, weglopen van huis. Het meldpunt is bekend bij politie, scholen, GGZ-instellingen en dergelijke.

Bij de intake worden risicofactoren systematisch vastgelegd. De kinderen doorlopen een interventie van 12 weken die gericht is op impulscontrole en agressiehantering. De ouders volgen een parallelgroep, waar vaardigheden worden aangeleerd voor het opvoeden van de kinderen.

Daarnaast is er een hulpaanbod gericht op verbetering van schoolprestaties, het beginnen met naschoolse gestructureerde activiteiten (zoals sport), gezinstherapie en herstel van veroorzaakte schade. Het volledige programma is per kind verschillend, afhankelijk van de gemaakte risicoanalyse.

Deze aanpak, waarbij alle belangrijke facetten -kind, ouder, school, hobby's- tegelijk en geïntegreerd worden aangepakt, is bewezen effectief in het verminderen van de gedragsproblemen en het voorkomen van schooluitval, ook op langere termijn. Deze benadering staat in schril contrast met het huidige jeugdbeleid in Nederland, waarin veel kinderen met ernstige gedragsproblemen tussen wal en schip (dreigen te) vallen. Het model van risicotaxatie en -interventie, zou als brug kunnen fungeren tussen al die instanties die zich met probleemkinderen en hun gezinnen bezighouden. Alleen als hulpverleners, leerkrachten, kinderrechtvaarders en andere professionals in de zorg voor kinderen vanuit deze gemeenschappelijke visie opereren, ontstaat een effectief jeugdbeleid in Nederland.